

Bakkehusets Have

The Garden of Bakkehuset

Keywords: Museum; Gardens; Kamma Rahbek; History; Denmark

*Inge Nørballe**

Bakkehuset - Kamma og Knud Lyne Rahbeks kendte guldalderhjem - har en lang historie bagud i tiden begyndende i 1600-tallet, hvor huset figurerer som et af Christian den Fjerdes vangehuse.

I sin omskiftelige tilværelse som kro og landsted har huset naturligvis haft et havetilliggende, men oplysninger om størrelse og udseende er meget sparsomme.

Omkring år 1700 ved vi, at der har været fiskedamme i haven. På det tidspunkt var Bakkehuset landevejskro. Under greve Holstein (Ledreborgs) ejerskab 1756- 1763 var der meget vidtløftige planer om et fornemt haveanlæg, men planerne kom aldrig til udførelse, og der eksisterer kun en utydelig tegning. Vi ved, at der har været adgang til haver fra de lejligheder, der i slutningen af 1700-tallet udlejedes på Bakkehuset, men vi ved ikke, hvordan de har set ud.

Rent havemæssigt var Bakkehusets storhedstid perioden fra 1798 til 1829, hvor Kamma Rahbek anlagde og fremelskede sin kendte have (se ill. 2 s. 28).

På Rahbeks tid hørte der ca. syv tdr. land jord til Bakkehuset. Naturligvis var det ikke have altsammen, en stump mark og lidt vænge til en ko og gris skulle der også være plads til, men målt med vore øjne har haven alligevel været meget stor.

Kærligheden til blomster havde Kamma Rahbek arvet fra sin far assessor Hans Heger. Til hendes barndomshjem - en stor bryggergård tæt ved det nuværende Nørreport - hørte en dejlig have, der var placeret i ly af volden. Hans Heger var en grundig mand med videnskabelig interesse for botanik, og han indviede med glæde sin kvikke og velbegavede yndlingsdatter Kamma i sin store viden. Med sin fine, kvindelige intuition formåede datteren at forene den lidt tørre videnskab om blomster med en sikker smag og sans for nyskabelser.

I 1798 blev Kamma og Knud Lyne Rahbek gift og flyttede ind på Bakkehuset i Rahbeks gamle ungarlebolig, en beskeden lejlighed. Ægteparret var lejere og havde som sådanne ingen adgang til have, men Kammas "grønne fingre" måtte have fat i en stump jord, og allernådigst fik hun af den ellers elskværdige husejer overladt et lille stenet jordstykke mod syd - resten af den gamle landevej. Kamma rensede egenhændigt stykket for sten og skabte i løbet af et par år en vidunderlig lille have med mange sjældne blomster.

Grundlaget for Bakkehushavens ry blev dog først skabt, da Rahbek i 1802 købte Bakkehuset, og familien flyttede ned i Østfløjens store stuelejlighed, der i dag er museum.

Uden for sine stuers vinduer - med havedør ud til al herligheden - skabte den lille, spinkle Kamma Rahbek så Danmarks berømteste have.

Hvordan så Kammas have ud?

Lidt af en sensation har den nok været, for Kamma overførte som en af de første den romantiske engelske

havekunst til en almindelig privathave. Ellers kendte man kun denne type have fra herregårdene og kun i begrænset omfang.

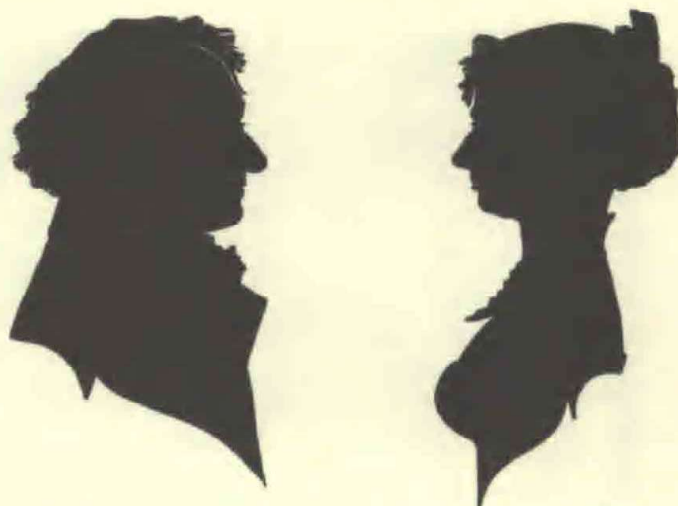
Kamma Rahbek hadede det opstyltede, og derfor undgik hun behændigt den romantiske haves værste fælder, d.v.s. eremithytter, kinesiske lysthuse, små vandfald og andet kunstigt. Hun havde en lille dam i sin have, men den var naturligt skabt, og ellers var haven præget af blomstrende bede omkring huset og store, åbne græsflader med spredte buske og træer, alt i naturlig harmoni med de omliggende marker.

Bag prydhaven - ned mod den nuværende Vesterbrogade - lå nyttehaven, fra hvilken Kamma Rahbek i rigt mål og med ringe fordel forsynede venner og bekendte med bær, frugter og kartofler.

Kamma Rahbeks gamle havebog fortæller os, at det var betydelige mængder, der blev dyrket, nok til, at hun visse år ligefrem "solgte på torvet". Af indkøbssiderne fremgår det, at hun et enkelt år købte bl.a. 300 stk. selleriplanter, 200 stk. spanske løg, 100 blomkålsplanter, 600 vinterporrer og 500 grønkålsplanter. Man kan også læse, at valbykonerne tjente en skilling ved at plante og luge, og at den kendte professorfrue på Bakkehuset et år måtte betale skolemulkt, fordi hun var skyld i, at en lille pige skulkede, da hun hellere ville plukke bær på Bakkehuset.

Uden selv at have forstand på havekunst så Rahbek med velvillig overbærenhed på sin kones "latinske have", som han elskede at færdes i. Selv havde han i havens nederste ende nogle buske og planter, som han ikke nænnede at beskære. Der var flere torne end bær på Rahbeks stikkelsbærbuske, og efterhånden voksede de helt vildt, fordi husherren havde totaltfredet dem.

Fra sin barndom kendte Kamma Rahbek tidens betydeligste botanikere, professor J.W.Hornemann, Botanisk Haves overgartner F.L.Holbøll og gartner Lindegård fra

1. Silhouetter af Knud Lyne og Kamma Rahbek.

2. K.L.Rahbeks skydeskive.
Bakkehuset 1825.

Rosenborghaven. Hun plejede omhyggeligt forbindelsen med dem efter sit ægteskabs indgåelse og hentede mange gode råd især fra Holbøll. Senere havde hun også nær kontakt med Frederiksberg Haves gartner Peter Petersen.

Vi kender mange af de breve, der blev udvekslet imellem Bakkehuset og Botanisk Have, især om foråret var brevskrivningen livlig. De utallige fortegnelser over blomsterplanter, som Holbøll sendte sin veninde, viser begges interesse for eksperimenter og nyheder. Hendes have blev da også ofte benævnt som en fornem aflægger af Botanisk Have.

Af nye og sjældne planter, der er blevet kendt via Bakkehusets have, skal blot nævnes dahlia, ensian, våradonis, dværgiris, mjødukt og en lille blomst, som Kamma Rahbek fandt på marken og kultiverede, den vilde martsviol.

Rosen var Kammas yndlingsblomst, og i sin have havde hun både de engangsblomstrende roser (mosrosen og centifolierosen med deres ædle blomsterform og duft) og den nye chinarose (semperflorens), der var kommet til Europa via England. To former af semperflorens Crimson China og Blue China voksede i Botanisk Have år 1800 og fandt straks vej til Bakkehushaven, hvor de blev videreudviklet.

Vil man lave en lille liste over de vigtigste blomster i Kamma Rahbeks have, må man ikke udelade følgende karakteristiske blomster: bispehue, fjernellike, stedmoderblomst, klokkeblomst, dværgiris, alle kendte sorter af tulipaner, vårkærminde, aurikler i flere farver, julerose, martsviol, lilier af mange arter, forglemmigej, våradonis, gyldenlak, bellis, ensian, pæon og primula, porcelænsblomst, haveiris, lavendel, potentil, høstanemone,

erantis, bonderose, engblomme, brændende kærlighed, roser af alle slags, der var kendt i tiden, bl.a. provinsroser, damascenere og albaer med alle de varianter, Kamma kunne fremtrylle. Kanelroser og tyrkiske roser har sikkert ikke manglet, og dertil kom så det rige udbud af chinarosen - den stedseblomstrende rose.

Omkring øst- og sydvinduerne slyngede vinen sig, og i skellet groede poppel og pil, mens en lindeallé førte ned til en lille låge ud til det, der i dag er Rahbeks Allé.

Kamma Rahbeks blomsternytænkning gik videre end til selve dyrkningen. Hun tog blomsterne ind i stuen både i urtepotter og i smukt sammensatte buketter. I 1800-tallets begyndelse var dette ikke så almindeligt som i dag, for normalt var det kun bondekonerne, der havde urtepotter i vinduet, og blomster i vaser var ikke skik og brug og slet ikke yndefuldt arrangerede buketter.

Kamma Rahbek bandt ligeledes krans af friske blomster og gjorde atter myrtekransen moderne som brudesymbol.

Haven og arbejdet i haven var for Kamma Rahbek en livsfornødenhed. Her hentede den sarte kvinde legemlig styrke, og i det ofte hårde arbejde fandt hendes rastløse temperament ro.

Lægedom og inspiration fandt også tidens digtere i hendes have, hvilket mange af dem giver poetisk udtryk for i mindedigte efter hendes død i vinteren 1829.

Smukkeste er det vel udtrykt af Adam Oehlenschläger, der bl.a. skriver:

Hvi døde du i vintrens kuld
Du alle Blomsters kiærlige Veninde?
Hvi måtte de, fremspiirt af Forårsmuld,
I store Krands sig ei omkring din Kiste vinde?
Naar næste Vaar den unge Rose kommer,
Den bøier sorgfuld Knoppen i sin Sommer.

Efter Knud Lyne Rahbeks død i 1830 blev Bakkehuset solgt og ejendommen atter brugt til udlejning, især i sommermånederne.

Haven blev ikke plejet og passet som på Kamma Rahbeks tid, men vi ved, at mange af blomsterne, især roserne, trivedes endnu i 1842, hvor skuespillerinden Johanne Louise Heiberg med mand og svigermoder boede på Bakkehuset i et par sommer måneder.

Det store landtilligende (7 1/2 tønne land) blev delvist udstykket under kammerherre A.Chr. Bibows ejerskab 1852-55.

Bakkehushaven blev yderligere formindsket, da man i 1860 tilbyggede en ny stor bygning til brug for den "Aandsvageanstalt", der i mellemtiden var blevet etableret i Rahbeks gamle Bakkehus. Af samtidige fotografier kan man se, at haven har været stærkt forsømt i de næste mange år.

Først da Bakkehuset i 1925 blev museum, begyndte man at interessere sig for den stump have, der endnu var tilbage.

I dag består Bakkehusets havetilliggende af 2 elementer.

Bakkehuset var oprindeligt en firlænget gård med en pæn stor gårdsplads.

I vore dage er kun de to beboelseslænger tilbage, og gårdspladsen samt den plads hvor staldene og de andre udlænger lå, er nu et smukt haveanlæg med et kastanietræ som centrum samt blomsteranlæg og græsplæne, altsammen kranset af træer og buskader. For at markere den oprindelige gårdsplads har man ladet pladsen omkring kastanietræet gruse.

Imod syd og øst ligger resterne af Kamma Rahbeks gamle have. Denne have består af et smalt bælte, ca ti meter bredt, beplantet med græs, buske, rosenbede og andre blomster. I sydhaven er placeret et spinkelt trælysthus.

Frederiksberg kommunes stadsgartner sørger for vedligeholdelse og tilplantning, og så vidt muligt anvendes gamle planter.

Da man imidlertid også tager hensyn til spredning i de blomstrende partier fra maj til oktober, og til at museet skal kunne skære af blomsterne, er enkelte nyere planter føjet til i bedene.

Sydhaven er holdt i røde nuancer og østhaven i blå. Lad mig nævne nogle af de planter, der pryder haven.

Aquilegia alpina (Akeleje), *Aster alpinus* 'Dunkle Schöne' (Asters), *Aster novae-belgii* 'Royal Blue' (Asters), *Aubrieta* 'Valder' (Blåpude), *Campanula persicifolia* 'Egemosegård' (Klokke), *Geranium grandiflorum* 'Johnson's Blue' (Storkenæb), *Limonium speciosum* 'Blauer Diamant' (Hindebæger), *Linum perenne* (Hør), *Scabiosa caucasica* (Skabiose), *Scabiosa columbaria* 'Nana' (Skabiose), *Gentiana acaulis* (Ensiar), *Gentiana asclepiadea* (Ensiar), *Viola cornuta* 'Hansa' (Horn-Viol), *Viola odorata* 'Königin Charlotte' (Martsviol), *Lupinus* 'Kastellan', *Dianthus gratianopolitanus* 'La Bourbrille' (Pudenellike), *Geranium endressii* 'Rose Clair' (Storkenæb), *Heuchera brizoides* 'Pluiede Feu' (Alunrod), *Saxifraga umbellatum* (Porcelænsblomst), *Sedum spurium* 'Splendens' (Rød Stenurt), *Achillea millefolium* 'Rosea' (Røllike), *Anemone hupehensis* 'Praecox' (Høstanemone), *Aster novae-angliae* 'Alma Pötsche' (Asters), *Astrantia carniolica* 'Rubra' (Stjerneskaerm), *Dianthus caryophyllus* 'Grenadier' (havenellike), *Phlox paniculata* 'Mies Copijn' (Høstflok), *Potentilla* 'Gibson's Scarlet' (Rød Potentil), *Thalictrum rochebrunianum* (Frøstjerne).

Trods Bakkehushavens lidenhed, må det siges, at det er lykkedes indenfor de snævre rammer at give et godt indtryk af den betydning, haven en gang havde.

* Museumsleder på Bakkehusmuseet siden 1981.